

Broedvogels in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden 2022

1. Gebiedsbeschrijving

De Binnenveldse Hooilanden is de benaming van een natuurgebied in het Binnenveld, tussen Wageningen, Ede, Veenendaal en Rhenen. Het zuidelijk deel hiervan, een van de laagste delen van de Binnenveldse Hooilanden, begrensd door het Valleikanaal (de Grift), de Werftweg in het noorden, de Veensteeg in het oosten en doorlopend tot vlak voor Wageningen, is recent ingericht tot natuurgebied. Eigenaren van dit zuidelijke deel zijn Staatsbosbeheer (74 ha), de Stichting Mooi Binnenveld (49 ha) en de Coöperatie Binnenveldse Hooilanden (53 ha). Er wordt gewerkt met een gezamenlijk beheerplan. Het gebied is aan het reguliere agrarische gebruik onttrokken, en in de jaren 2018 tot begin 2020 heringericht tot beoogde natuur.

In het noorden grenst het nieuwe gebied aan de Bennekomse Hooilanden en de Bennekomse Meent, reeds langer Natura 2000 gebieden. De Meent grenst weer aan de Groene Grens, en aan de Utrechtse kant aan de Hellen (eveneens Natura 2000) zodat een samenhangende strook natuur is ontstaan tussen Wageningen en de A12.

De voedselrijke toplaag van het nieuwe gebied werd grotendeels afgeplagd. Hierdoor is niet alleen de nutriëntrijke (nitraat, fosfaat) bovengrond verwijderd, maar het gebied werd er ook natter van en de kalkrijke kwel kon dichterbij het maaiveld komen. Beide effecten zijn gunstig voor de gewenste ecologische ontwikkeling. Niet het hele gebied is overigens in gelijke mate ontgraven. Er is gewerkt met micro-reliëf en er zijn bijvoorbeeld ook kleine geultjes in het landschap aangelegd (veenstroompjes). Dit alles om variatie te krijgen en om (regen)water af te kunnen voeren. De kwel wordt veroorzaakt doordat het terrein tussen twee stuwwallen in ligt (de Utrechtse heuvelrug en de Veluwe), zodat het grondwater onder deze beide stuwwallen in het laaggelegen tussengebied omhoog kan komen. Enkele percelen in het terrein van de Coöperatie werden in het geheel niet afgegraven omdat zij tot op grotere diepte te fosfaatrijk bleken. Deze percelen liggen derhalve iets hoger, en zullen zich kunnen ontwikkelen tot bloemrijke hooilanden.

Er zijn diverse hydrologische maatregelen genomen. Al deze maatregelen zijn erop gericht om:

- het nutriëntrijke water afkomstig van omliggende landbouwpercelen uit het gebied te weren;
- het gebied zoveel als mogelijk te voorzien van kalkrijk, schoon kwelwater; dit is namelijk het water dat van belang is om de gewenste ecologische ontwikkelingen te krijgen;
- zo veel mogelijk te voorkomen dat regenwater langdurig op het maaiveld blijft staan. Dit kan namelijk leiden tot (ongewenste) verzuring.

De belangrijkste getroffen hydrologische maatregelen zijn:

- Het dempen van de aanwezige detaildrainage in de landbouwpercelen en in de Bennekomse Hooilanden. Hierdoor wordt voorkomen dat gebiedseigen (kwel)water te snel wordt afgevoerd;
- Het graven van een nieuwe watergang: de Kromme Eem naast de al aanwezige Grift (Valleikanaal). De Kromme Eem wordt gebruikt voor het afvoeren van het gebiedseigen water, en komt uit in de Grift, waardoor al het water uit het Binnenveld uiteindelijk naar het Noorden, naar het Markermeer stroomt.
- Het verplaatsen (lees: nieuw graven) van twee sloten voor de afvoer van oppervlaktewater uit de omgeving van Bennekom (o.a. de rioolwaterzuiverings-installatie). Dit zijn de Veenkampensloot en de Uilenpassloot. Deze komen uit in de Grift en zijn hydrologisch geheel gescheiden van het natuurgebied.
- Realiseren van compartimenten (kaden) die inundaties vanuit de afwateringssloten en Grift tegengaan.

In het onderstaande een kaart van de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden:

Langs het fietspad ligt een meteostation. Het huisje “De Snip” is eigendom van een jagersvereniging. De beoogde/verwachte natuurtypen zijn in het noorden blauwgraslanden, in het midden trilveen en in het zuiden behalve natte weilanden vooral dotterbloemhooilanden. De eerste jaren domineren nog onbegroeide stukken, zandige terreintjes en moerassige plassen. Langs Grift en Kromme Eem zijn rietstroken aanwezig, wisselend in breedte en ouderdom. Ook in het gebied zijn rietstroken aanwezig, langs gedempte watergangen, loodrecht op de Veensteeg. Tussen Grift en Kromme Eem bevinden zich grassige percelen en ruigtes, erdoorheen loopt een kade. In het bosje met verschillende soorten loofbomen en struiken zijn twee eendenputten aanwezig. Het gebied zelf is verder vrijwel boom- en struikloos, maar langs de Veensteeg en bij de Snip staan wat bomen, en in 2020 zijn langs de Veensteeg jonge meidoornstruiken geplant.

Het gebied rond het veenstroompje stond in 2022 het hele jaar door onder water, ook in de droge zomerperiode. Ook ten noorden van het bosje is een plas ontstaan.

Er is dus sprake van een aantal te onderscheiden leef- en broedgebieden voor vogels: natte schraallanden, drogere zandige stukken, water, riet, bos en bomen.

2. Methode

Gedurende het broedseizoen, van begin maart tot medio juli, is door twee groepen gewerkt aan de inventarisatie van de aanwezige vogels. Het onderste deel tot en met het bosje is geteld door de vogelwerkgroep (VWG) Wageningen, het bovenste deel - van de Werftweg tot en met het bosje - door de VWG Ede. De tellers gingen alleen of in tweetallen het gebied in, met een gemiddelde frequentie van 1 x per 10 dagen voor het gebied "noord" en 1 x per week voor "zuid". Er werd gewerkt vanaf de kades/wandelpaden rondom het gebied cq. tussen Grift en Kromme Eem. Op een aantal plekken werd het gebied doorkruist via de aanwezige kade langs de Veenkampensloot en langs het fietspad. Ook werd geteld vanaf de vlonder in het 'Mooi-Binnenveld'-deel. Het lagergelegen terrein zelf werd niet betreden, met uitzondering van de noordelijke rand van het bosje.

In afwijking van vorig jaar werd niet geteld vanaf de kade in het gedeelte dat in eigendom is van Staatsbosbeheer, en evenmin langs de Uilenpassloot. De eigenaar stond betreding niet toe. Derhalve werd geteld vanaf het fietspad langs de Grift.

Gebruik werd gemaakt van de BMP-A methodiek van Sovon, waarbij alle waargenomen vogels met een code werden ingevoerd in Avimap, tijdens de rondes op de mobiele telefoon of tablet, dan wel achteraf. Daarbij moest bij elke waarneming één van 16 broedcodes worden ingevoerd: code 1 een volwassen individu, code 2 een zingend of baltsend individu, code 3 een paar in een geschikt broedbiotoop, tot en met code 16, nest met jongen. Na afloop van het telseizoen werden via de module Autocluster van Sovon de in het veld verzamelde gegevens door de computer omgerekend tot aantallen territoria per soort en tot de locatie van elk territorium.

De meeste bezoeken hadden plaats vanaf een half uur voor zonsopgang. Tevens waren er een aantal reguliere avondrondes. In juli werd een aantal keren extra een avondrondje langs het fietspad gemaakt, omdat vorig jaar bleek dat hier nog kwartels zo laat in het seizoen te horen waren.

Daarnaast waren een aantal ervaren weidevogelbeschermers (WBO-zuid) actief. Van 25 maart tot 1 juni speurden zij vanaf doorgaande wegen en wandelroutes (non-invasieve methode) met telescopen wekelijks alle percelen af op broedende vogels (vogels op het nest). Gezien de grote afstanden werd een broedende vogel alleen genoteerd als die 3x visueel op dezelfde (broed-)plaats werd waargenomen. Dit resulteert voor de Kievit en de Scholekster in redelijk accurate cijfers, maar voor de Wulp en Grutto (waarvan ook enkele nesten werden gelokaliseerd) is deze methode niet accuraat vanwege hun betere schutkleur (om van de tureluur maar helemaal niet te spreken). De waarnemingen voor de soorten Wulp en Grutto (en waarnemingen mbt pullen) zijn dan ook alleen maar gebruikt als aanvullende informatie. De resultaten van deze weidevogeltellers zijn gepooled ingevoerd in Avimap op 20 april. Tevens werden enkele losse waarnemingen van vogels met jongen ingevoerd op 9, 17 en 22 juli. Overigens gaven de tellers dit seizoen aan dat door de toenemende vegetatie ook Kieviten op nest steeds lastiger waar te nemen zijn.

Ook het maisveld van Van Laar, op de hoek van Veensteeg en Werftweg, dat niet bij het natuurontwikkelingsgebied behoort en de aangrenzende delen van het noordelijk deel van het natuurontwikkelingsgebied, zijn op nestelende weidevogels geïnterviewd vanuit het WBO-Zuid. Deze resultaten zijn gepooled ingevoerd in Avimap op 8 mei.

In 2020 en 2021 werden op dezelfde manier de gegevens van weidevogelnesten en pullen verwerkt. Bij de BMP-telling van 2015 werden de gegevens van de weidevogelbeschermers niet meegenomen, zodat de aantallen weidevogels voor 2015 niet vergeleken kunnen worden met die van 2020 t/m 2022. Ook was het aantal bezoeken in 2015 kleiner, nl. 26 stuks.

De weersomstandigheden tijdens de teldagen waren doorgaans goed. Meestal zonnig en droog, soms echter wat mistig waardoor de waarnemingen beperkt waren. Begin april waren er een aantal koude dagen met vorst. Over het hele seizoen gezien was sprake van veel zon en weinig regen. In de lente waren er 30% meer zonuren dan normaal, terwijl er eveneens 30% minder regen viel. Ook juni en juli waren warm, zonnig en droog (Bron: Weer online overzichten lente en zomer 2022).

Na afloop van het telseizoen werden door de auteurs alle waarnemingen met de bijbehorende codes geanalyseerd op kennelijke onjuistheden, waarna dit bij de tellers werd geverifieerd. Er waren veel minder correcties nodig dan in 2021.

In januari 2023 zullen de resultaten van 2022 en de valkuilen met betrekking tot de codes op een avond met alle tellers worden besproken, ter voorbereiding op het teljaar 2023 (indien er dan geteld wordt).

Tabel. Overzicht teldata en waarnemingen

	Datum	Tijd	Deel	Tijd van de dag	Gebied	Soorten	Waarnemingen
1.	2 maart	07:05 t/m 11:03	50%	zonsopgang	noord	29	261
2.	10 maart	07:05 t/m 09:35	50%	zonsopgang	zuid	36	123
3.	12 maart	06:35 t/m 10:10	50%	zonsopgang	noord	28	171
4.	14 maart	07:35 t/m 10:45	50%	zonsopgang	zuid	35	147
5.	22 maart	07:33 t/m 11:56	50%	zonsopgang	noord	40	249
6.	23 maart	06:16 t/m 09:49	50%	zonsopgang	zuid	34	277
7.	2 april	07:46 t/m 09:50	50%	zonsopgang	zuid	25	118
8.	2 april	09:00 t/m 12:42	50%	late ochtend	noord	37	438
9.	8 april	06:58 t/m 09:57	50%	zonsopgang	zuid	35	163
10.	11 april	06:30 t/m 10:15	50%	zonsopgang	zuid	42	173
11.	12 april	08:06 t/m 13:03	50%	late ochtend	noord	41	235
12.	20 april	10:00 t/m 14:00	75%	-	geheel	5	99*
13.	22 april	06:18 t/m 09:56	50%	zonsopgang	noord	42	194
14.	24 april	06:11 t/m 11:07	50%	zonsopgang	zuid	48	149
15.	27 april	06:02 t/m 09:34	50%	zonsopgang	noord	41	221
16.	29 april	14:00 t/m 14:10	1%	-	noord	1	1**
17.	1 mei	10:00 t/m 11:00	5%	-	noord	1	2**
18.	3 mei	05:34 t/m 11:58	50%	zonsopgang	noord	52	321
19.	3 mei	13:00 t/m 14:00	5%	-	noord	1	1**
20.	5 mei	20:52 t/m 21:26	1%	avond	zuid	1	1**
21.	6 mei	06:16 t/m 09:51	50%	zonsopgang	zuid	29	152
22.	8 mei	10:00 t/m 14:00	20%	-	noord	9	127*
23.	12 mei	06:49 t/m 10:11	50%	zonsopgang	zuid	35	121
24.	14 mei	05:33 t/m 10:13	50%	zonsopgang	noord	54	286
25.	16 mei	05:10 t/m 08:50	50%	zonsopgang	zuid	48	155
26.	23 mei	05:12 t/m 09:49	50%	zonsopgang	noord	44	268
27.	25 mei	05:20 t/m 08:26	50%	zonsopgang	zuid	36	169
28.	4 juni	04:59 t/m 10:27	50%	zonsopgang	noord	42	227
29.	4 juni	21:34 t/m 23:02	25%	avond	zuid	4	16
30.	14 juni	05:05 t/m 09:38	50%	zonsopgang	noord	37	220
31.	15 juni	20:25 t/m 22: 58	50%	avond	zuid	32	77
32.	25 juni	04:56 t/m 09:31	50%	zonsopgang	noord	43	207
33.	25 juni	12:00 t/m 12:10	1%	-	zuid	1	1**
34.	6 juli	22:45 t/m 00:15	40%	nacht	zuid	1	3
35.	6 juli	23:10 t/m 01:00	50%	nacht	noord	1	2
36.	8 juli	20:26 t/m 22:52	50%	avond	noord	28	95
37.	9 juli	12:00 t/m 13:00	5%	-	noord	1	1**
38.	13 juli	21:00 t/m 21:55	50%	avond	noord	10	42
39.	17 juli	11:00 t/m 11:00	1%	-	zuid	1	1**
40.	22 juli	12:00 t/m 12:00	1%	-	zuid	1	2**

*Deze tellingen betreffen de gepoolde waarnemingen van broedende weidevogels en pullen (zie tekst)

**Losse waarneming

3. Resultaten

In 2022 werden in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden 57 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 655 territoria. Onderverdeeld naar biotoop ging het om 10 soorten weidevogels, 12 soorten watervogels, 6 soorten rietvogels, 11 soorten struweelvogels, 14 soorten bos- en bosrandvogels, 1 soort roofvogel/uil en een restgroep met 2 soorten pioniervogels en de koekoek.

Er hebben 15 rode lijst soorten in het gebied gebroed (zie tabel hieronder).

Tabel. Aantallen territoria en dichtheden van broedvogels in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden in 2022
RL = Rode Lijst status (RL 2017), BE = bedreigd, KW = kwetsbaar en GE = gevoelig.

Soort	N	N/100 ha	RL	Soort	N	N/100 ha	RL
Weidevogels				Rietvogels			
Grutto	17	9,7	GE	Rietgors	41	23,4	
Tureluur	23	13,1	GE	Kleine karekiet	49	28,0	
Wulp	8	4,6	KW	Rietzanger	4	2,3	
Scholekster	3	1,7		Watersnip	3	1,7	BE
Kievit	141	80,6		Blauwborst	8	4,6	
Gele kwikstaart	31	17,7	GE	Sprinkhaanzanger	1	0,6	
Graspieper	44	25,1	GE	Struweelvogels			
Veldleeuwerik	8	4,6	GE	Winterkoning	3	1,7	
Kwartel	5	2,9		Heggenmus	1	0,6	
Patrijs	5	2,9	KW	Roodborst	1	0,6	
Watervogels				Merel	3	1,7	
Meerkoet	45	25,7		Kneu	2	1,2	GE
Waterhoen	9	5,1		Bosrietzanger	29	16,5	
Wilde eend	23	13,1		Roodborsttapuit	1	0,6	
Krakeend	9	5,1		Paapje	1	0,6	BE
Kuifeend	7	4,0		Grasmus	18	10,2	
Slobeend	5	2,9	KW	Zwartkop	3	1,7	
Zomertaling	2	1,2	BE	Fazant	9	5,1	
Bergeend	1	0,6		Bos- en bosrandvogels			
Knobbelzwaan	1	0,6		Holenduif	7	4,0	
Grauwe gans	23	13,1		Houtduif	10	5,7	
Nijlgans	3	1,7		Gaai	3	1,7	
Waterral	1	0,6		Pimpelmees	6	3,4	
Pioniervogels en koekoek				Koolmees	3	1,7	
Kleine plevier	6	3,4		Tjiftjaf	6	3,4	
Witte kwikstaart	7	4,0		Groenling	1	0,6	
Koekoek	1	0,6	KW	Tuinfluiter	1	0,6	
Roofvogels/uilen				Putter	7	4,0	
Steenuil	1	0,6	KW	Vink	3	1,7	
				Ringmus	1	0,6	GE
				Zwarte kraai	2	1,2	
				Ekster	1	0,6	
				Boomkruiper	1	0,6	

4. Vergelijking met eerdere jaren

De eerste twee jaar na de herinrichting van het terrein (2019) is door dezelfde vogelwerkgroepen geteld. De laatste telling vóór de herinrichting was in 2015. Toen werd vooral naar de niet-weidevogels gekeken.

4.a. Weidevogels

Tabel. Aantallen territoria weidevogels

Soort	2022	2021	2020	2015*
Grutto	17	20	17	2
Wulp	8	11	8	4
Tureluur	23	26	13	2
Scholekster	3	8	4	-
Kievit	141	121	130	7
Gele kwikstaart	31	33	30	6
Veldleeuwerik	8	5	2	1
Graspieper	41	63	44	16
Patrijs	5	6	3	-
Kwartel	5	22	10	2
Kwartelkoning	-	1	-	-
Totaal territoria	282	315	261	40*

Gele Kwikstaart

Foto: Peter Pfeifer

*2015: weidevogel(-nesten) niet apart geteld en verwerkt zoals in 2020 t/m 2022

Het aantal territoria weidevogels in 2022 vertoont een wisselend beeld. In vergelijking met 2021 en 2020 zijn de meeste soorten redelijk stabiel gebleven. Alleen de tureluur, de veldleeuwerik en de patrijs zijn duidelijk toegenomen in deze drie jaar, terwijl de aantallen kwartels in 2022 duidelijk lager waren. Zie voor de graspieper hoofdstuk 5.

De verspreiding over het gebied was relatief homogeen, behalve natuurlijk de permanent onder water staande percelen. Zie hiervoor de verspreidingskaartjes in de bijlagen. De kwartelkoning werd in 2022 niet gehoord.

4.b. Watervogels

Tabel. Aantallen territoria watervogels

Soort	2022	2021	2020	2015	Soort	2022	2021	2020	2015
Wilde eend	23	15	28	11	Meerkoet	45	41	31	10
Krakeend	9	10	4	-	Waterhoen	9	8	6	6
Kuifeend	7	4	3	-	Waterral	1	1	-	-
Slobeend	5	4	-	-	Dodaars	-	1	-	-
Zomertaling	2	3	-	-	Grauwe gans	23	24	22	9
Bergeend	1	1	-	-	Nijlgans	3	4	5	1
Knobbelzwaan	1	1	1	-	Gr canadese gans	-	1	-	-
					Totaal territoria	129	118	100	37

Van de eenden werd in 2015 nog alleen de wilde eend gezien, in 2020 kwamen daar krak- en kuifeend bij, en in 2021 de zeldzamere soorten slobeend, zomertaling en bergeend. De wilde eend is thans weer bijna op het niveau van 2020. Het aantal territoria ganzen, meerkoeten en waterhoentjes bleef stabiel.

De verspreiding van de watervogels over het gebied beperkte zich begrijpelijkerwijs tot (oever van) Grift, Kromme Eem, afwateringsloten en de permanent onder water staande percelen. Zie de kaartjes in de bijlagen.

4.c. Rietvogels

Tabel. Aantallen territoria rietvogels

Soort	2022	2021	2020	2015
Rietgors	41	49	45	26
Kleine karekiet	49	46	54	51
Rietzanger	4	4	2	3
Watersnip	3	4	3	1
Blauwborst	8	11	5	1
Sprinkhaanzanger	1	-	-	-
Totaal territoria	106	114	109	83

Rietgors
Foto:
Paul Hulshof

Het totaal aantal territoria rietvogels bleef in de periode 2020 - 2022 min of meer stabiel. Alleen de blauwborst is in deze periode in aantal verdubbeld. Behalve in de rietkragen langs de Grift en Kromme Eem bevinden zich ook territoria op sommige plekken langs de afwateringsloten en zelfs in riet langs voormalige - nu gedempte - sloten. Zie de kaartjes in de bijlagen.

4.d. Struweelvogels

Tabel. Aantallen territoria struweelvogels

Soort	2022	2021	2020	2015	Soort	2022	2021	2020	2015
Fazant	9	8	16	9	Bosrietzanger	29	20	12	23
Winterkoning	3	3	4	13	Grasmus	18	12	11	11
Heggenmus	1	1	1	3	Spotvogel	-	2	1	1
Roodborst	1	1	1	-	Zanglijster	-	-	1	1
Roodborsttapuit	1	-	1	12	Zwartkop	3	2	4	1
Merel	3	2	2	11	Kneu	2	3	4	3
Paapje	1	-	-	-	Totaal territoria	71	54	59	89

Van de struweelvogels weten bosrietzanger en grasmus zich in flinke aantallen niet alleen te handhaven, maar ook fors toe te nemen. De andere soorten blijven stabiel, en de aantallen zijn laag. Dit is op zich niet verrassend, omdat het struweel en de opslag van struiken en boompjes elk jaar worden gemaaid cq. handmatig verwijderd. Alleen in het bosje en hier en daar langs de Veensteeg en bij het fietspad is nog struweel aanwezig. Voor grasmus en bosrietzanger geldt dat de bomen langs de Veensteeg met hier en daar ondergroei/struweel met een uitstoelende meidoornhaag resp. het riet in het terrein kennelijk voldoende compensatie bieden. Met name het na de herinrichting in 2019 vrijwel verdwijnen van de roodborsttapuit, een soort van struweelbosjes (zoals braambosjes) in open land, is opvallend. In 2015 waren er nog 12 paren van deze soort aanwezig, in 2022 werd slechts één paar met jongen gezien. Bijzonder was een broedgeval van het paapje, een bedreigde rode lijst soort.

Roodborsttapuit Foto: Paul Hulshof

4.e. Bos- en bosrandvogels

Tabel. Aantallen territoria bos- en bosrandvogels

Soort	2022	2021	2020	2015	Soort	2022	2021	2020	2015
Holenduif	7	4	3	7	Ringmus	1	3	2	3
Houtduif	10	6	9	8	Vink	3	3	6	7
Gaai	3	1	1	2	Groenling	1	1	1	-
Pimpelmees	6	3	4	6	Putter	7	7	16	5
Koolmees	3	2	5	2	Ekster	1	1	1	2
Boomkruiper	1	-	-	3	Kraai	2	6	4	4
Tjiftjaf	6	3	3	11	Tuinfluitier	1	-	1	-
					Totaal territoria	52	40	55	60

Het aantal territoria van de bos- en bosrandvogels was gestaag aan het afnemen, maar de trend heeft zich in 2022 gekeerd. De reden hiervan is niet op voorhand duidelijk. Het gaat hierbij om de vogels van het "bosje", maar ook om de vogels van de bomen langs de Veensteeg, bij het huisje De Snip en in het noordelijk deel ook langs het fietspad aan de Grift.

Weliswaar is het oppervlak van het bosje gelijk gebleven, maar in de afgelopen jaren is er veel veranderd in de bomenrij langs de Veensteeg, o.a. door verder "onderhoud" (vaak verwijderen takken) van de oude populieren en aanplanten van nieuwe jonge bomen. Ook het omringende terrein van het bosje is veranderd en o.a. veel natter geworden.

4.f. Pioniersoorten en koekoek

Tabel. Aantallen territoria pioniersoorten en koekoek

Soort	2022	2021	2020	2015
Kleine plevier	6	13	9	-
Witte kwikstaart	7	9	11	2
Koekoek	1	2	1	1
Aantal territoria	14	24	21	3

De typische pionier kleine plevier, die broedt op zandige kale strandjes nabij water, heeft zich hier gevestigd na de natuurontwikkeling; in 2015 ontbrak deze nog. Het terrein raakt steeds meer begroeid, ook de kale strandjes, en vermoedelijk is dat de reden dat het aantal territoria van de kleine plevier afneemt.

De witte kwikstaart was al eerder met dalen begonnen.

Kleine plevier Foto: Peter Pfeifer

4.g. Roofvogels/uilen

Tabel. Aantallen territoria roofvogels/uilen

Soort	2022	2021	2020	2015
Buizerd	-	1	1	-
Boomvalk	-	1	-	-
Steenuil	1	1	-	1
Aantal territoria	1	3	1	1

Van de buizerd kon dit jaar geen territorium worden vastgesteld. De boomvalk heeft blijkens de waarneming van twee jongen wel gebroed in het Binnenveld, maar niet in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden (Henrik de Nie, persoonlijke mededeling).

Samenvattend: In 2022 werden in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden in totaal 655 territoria van 57 verschillende vogelsoorten vastgesteld, vrijwel evenveel als de 667 territoria met 57 soorten van het jaar daarvoor.

De verschuivingen binnen de diverse ecologische groepen waren ook beperkt: de weidevogels namen in aantal af, maar sommige soorten bleven stabiel of namen juist toe.

De aantallen territoria van watervogels namen met 10% toe, terwijl de rietvogels iets afnamen.

Van de struweelvogels nam het aantal territoria toe, maar dat kwam uitsluitend door twee soorten: bosrietzanger en grasmus. De bos- en bosrandvogels namen ook weer toe. Het aantal territoria van de pioniervogels daalde zoals verwacht.

Ten opzichte van het voorafgaande jaar verschenen vijf nieuwe broedvogels in het gebied (boomkruiper, roodborsttapuit, sprinkhaanzanger, tuinfluiter, paapje), terwijl van zes soorten in 2022 geen territorium kon worden vastgesteld (in 2021 nog wel), namelijk boomvalk, buizerd, spotvogel, grote canadese gans, dodaars, kwartelkoning.

5. Bespreking van een aantal soorten

Grutto (n=17)

De natte, schrale graslanden op veen en zand waren in trek bij grutto's, al nam het aantal territoria licht af. De soort werd al vanaf begin maart gezien. Vaak werden grutto's alarmerend en broedend waargenomen, en nog later in het seizoen werden pullen en oudere jongen gezien. Kennelijk was er voldoende insectenaanbod voor de pullen, al hebben wij het broedsucces niet gekwantificeerd. De oudervogels fourageerden veelal op de omringende weidegronden, vooral aan de Utrechtse kant van de Grift.

Wulp (n=8)

Ook voor de wulp, aanwezig vanaf begin maart, is het gebied kennelijk aantrekkelijk om te broeden. De oudervogels foerageerden vooral op de graslanden aan de overzijde van de Veensteeg. Pullen zijn waargenomen.

Tureluur (n=23)

Het aantal territoria van de tureluur was in de Nederlandse context groot (zie ook hoofdstuk 8).

Er werd gebroed zowel in de natte graslanden en rond de plassen, als ook op het maisveld op de hoek van Veensteeg en Werftweg, dat niet bij het natuurontwikkelingsgebied hoort.

Graspieper (n=41)

Het gebied is mede door de sloten en kades geschikt voor graspiepers. Qua verspreiding valt op dat de territoria zich inderdaad vooral langs de randen en langs de kades bevonden. De waargenomen daling heeft

mogelijk te maken met het gegeven dat in 2022 niet meer vanaf de kades en langs de Uilenpassloot kon worden geteld, vanwege gewijzigd beleid van Staatsbosbeheer.

Patrijs (n=5)

Hoewel de patrijs gebonden is aan open agrarisch landschap, in hoofdzaak bouwland en extensief hooiland (Sovon), konden er toch 5 territoria worden vastgesteld in het natuurgebied. De territoria bevonden zich vooral aan de randen van het terrein, met andere woorden vlakbij aangrenzend boerenland, en bij percelen grasland. Eénmaal werd een ouder met 12 jongen waargenomen.

Kwartel (n = 5)

Het hoge aantal roepende mannetjes dat in 2021 laat in het seizoen werd gehoord, vooral in het zuidelijk deel langs het fietspad, was dit jaar verdwenen.

Mogelijk was in 2021 sprake van een invasie-achtig voorkomen, waarvan bekend is dat het in sommige jaren optreedt. Ongunstige factoren in 2022 waren het vroege maaien (17 juni) op de percelen van de coöperatie, en het lopende wetenschappelijke onderzoek naar kwartels.

Een territorium betekent bij de kwartel overigens nog geen broedgeval, omdat er bij deze soort vaak geen duurzame partnerband bestaat, alleen rond paring en tot eileg. Daarnaast wordt er veelvuldig van partner gewisseld (Sovon).

Slobeend (n=5)

Op en rond de plassen in het gebied van het bosje en het veenstroompje werden vijf territoria van de kwetsbare slobeend vastgesteld, een soort die dit jaar voor het tweede jaar broedde in het terrein. De slobeend heeft een voorkeur voor natte laaggelegen graslanden en ondiepe plassen (Sovon). Kennelijk was er voldoende plantaardig voedsel aan het wateroppervlak te vinden. Pullen zijn waargenomen.

Zomertaling (n=2)

Ook de bedreigde zomertaling had wederom territoria in het gebied, zij het één minder dan in 2021. Mogelijk komt dit door het zeer droge voorjaar, waardoor het voorkeurs habitat (plas-dras situaties) wat minder rijkelijk aanwezig was. Waarnemingen hadden vooral plaats in april en mei.

Pullen werden van de zomertaling niet gezien.

Waterral (n=1)

Ook dit jaar werd een territorium van een waterral vastgesteld, in water langs de Veensteeg. De soort is driemaal in het seizoen waargenomen.

Kleine karekiet (n=49)

Vanaf eind april tot begin juli zijn in hoge dichtheid kleine karekieten gehoord en soms gezien, vooral in de rietkragen langs Grift en Kromme Eem. Jongen zijn waargenomen.

Blauwborst (n=8)

Het aantal territoria van de blauwborst nam iets af ten opzichte van het grote aantal in 2021. De territoria bevonden zich op zeer regelmatige afstanden en hoofdzakelijk in de moerassige randen met riet langs Grift en Kromme Eem, veenstroompje en Veenkampensloot, een biotoop dat sinds de natuurontwikkeling is toegenomen.

Bosrietzanger (n=29)

De bosrietzanger met diens kenmerkende zang werd gehoord vanaf 16 mei, met een piek rond 1 juni. Er werden maar liefst 29 territoria vastgesteld, langs de Grift/Kromme Eem, langs de Veenkampensloot en langs de Veensteeg. Deze laatste ondanks de relatief beperkte aanwezigheid van weelderige kruidige vegetatie waarin door deze soort gebroed wordt.

Grasmus (n=18)

Grasmussen werden gezien en gehoord van eind april tot eind juni langs de randen van het gebied, de meesten aan de Veensteeg laag in bomen, op hekken en in meidoornopslag. De soort nestelt inderdaad graag in randen van natuurgebieden in struiken en ruigtes (Sovon). Het is niet uitgesloten dat incidenteel noordelijke doortrekkers zijn meegeteld. Transport van voedsel is waargenomen.

Kleine plevier (n=6)

De kleine plevier broedt vooral op zandige strandjes en andere schaars begroeide plekken aan het water. Dit biotoop is in het gebied steeds minder voorhanden, de kale plekken raken langzaam maar zeker begroeid. Waarschijnlijk is dit de reden van de afname van het aantal territoria (van 13 in 2021 naar 6 in 2022).

Pimpelmees (n=6)

Het aantal territoria verdubbelde ten opzichte van 2021. Vier territoria bevonden zich aan de Veensteeg, waar éénmaal pas uitgevlogen jongen werden waargenomen.

Veldleeuwerik (n=8)

De veldleeuwerik lijkt aan een opmars bezig. De openheid van het gebied, maar ook de toenemende vegetatie (nestgelegenheid) zijn mogelijk bepalend hiervoor. Vijf territoria bevonden zich op de gras- en hooilanden van de coöperatie.

Roodborsttapuit (n=1)

De roodborsttapuit had een territorium, waarbij in juli ook jongen zijn waargenomen.

Paapje (n=1)

Deze soort werd in de afgelopen jaren niet eerder vastgesteld. Waarnemingen werden zowel langs de noordelijke Veensteeg als ook langs de Grift gemeld, waarvan éénmaal een paartje.

Paapje
Foto: Vogelbescherming

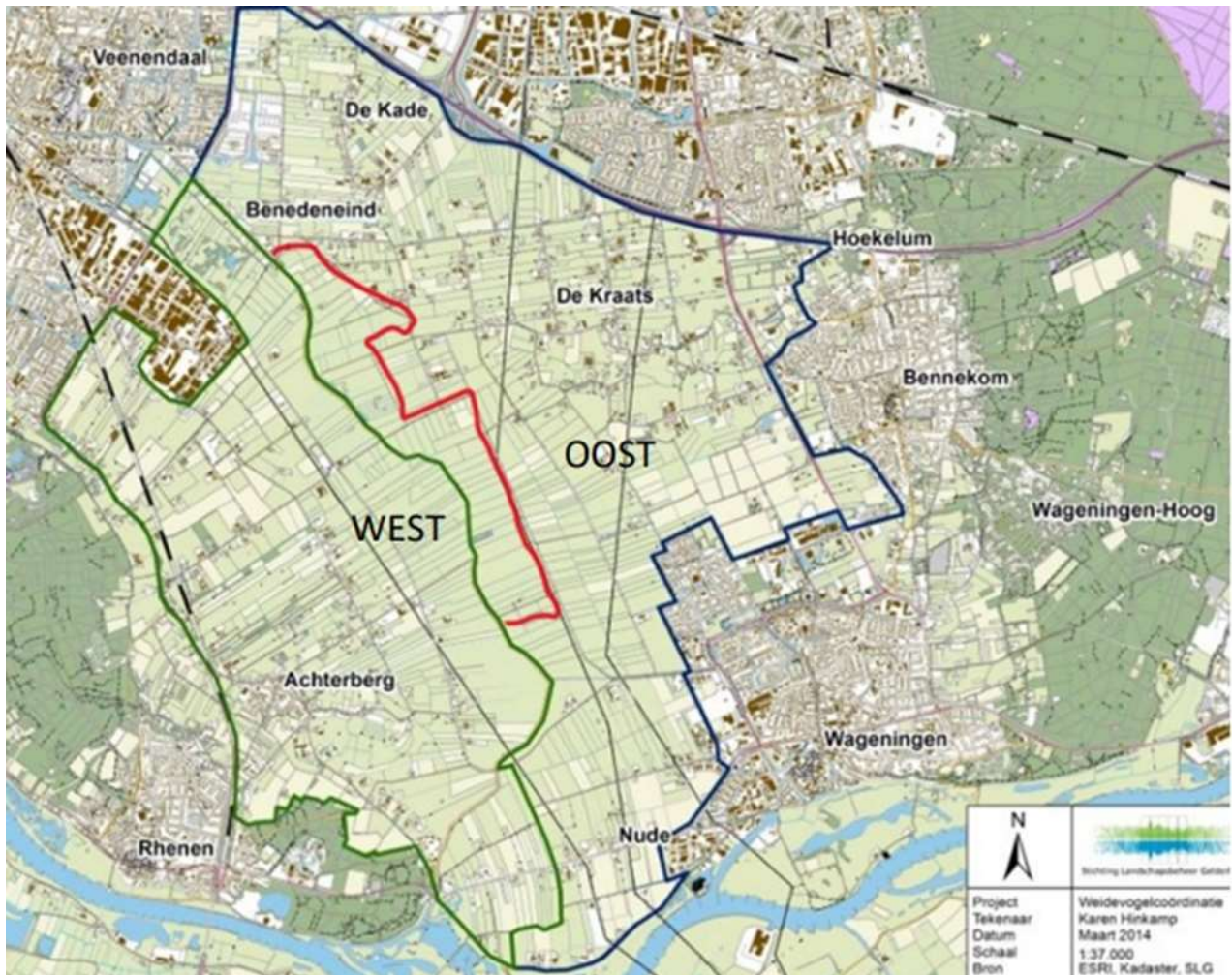
6. Waarnemingen van niet-broedvogels

Kemphanen hielden zich in het middenterrein en in de plas ten zuiden van het bosje op in de periode medio maart tot begin juni, met een piek van 40 vogels op 2 april. Een broedgeval vond niet plaats.

Verschillende ruiters verbleven in april en mei in het gebied, met name groenpoot-, bos- en zwarte ruiters. Eenmaal werd een groep van 10 bosruiters waargenomen.

Diverse keren werden witgatjes gezien, en eenmaal een groep van vijf bokjes. Begin april werd een groep van acht goudplevieren waargenomen, een nieuwe soort voor het gebied.

Verder werden in maart enkele pijlstaarten waargenomen, tot medio april elke telronde groepjes wintertalingen en twee keer kleine groepjes smienten. Van de roofvogels werd tweemaal een sperwer gezien, eveneens tweemaal een bruine kiekendief, enkele keren een torenvalk en eenmaal een havik. Ook de boomvalk werd enkele keren jagend gezien. Tenslotte een paar keer een ooievaar, lepelaar, aalscholver, zilverreiger, en kleine mantelmeeuw. Verder was er één waarneming van een tapuit. Door anderen werd gemeld dat zich enkele dagen een woudaapje in het riet langs de Grift ophield, en een slangenarend verbleef enige tijd op een hoogspanningsmast.

7. Vergelijking met resultaten weidevogelwerkgroep Binnenveld-Oost in 2021

In het Binnenveld zijn al geruime tijd twee weidevogelwerkgroepen actief, respectievelijk de WBW ten westen van de Grift (Utrecht) en de WBO ten oosten van de Grift (Gelderland - zie kaartje).

Men richt zich op het vinden en beschermen van nesten en het realiseren van kuikenland, een en ander in samenwerking met de betrokken agrariërs.

In het gebied van de WBO ten oosten van de Grift, exclusief de natuurgebieden (op onderstaande kaart in rood), werden op ongeveer 1000 hectare in 2022 de volgende nesten van primaire weidevogels gevonden: grutto 3, scholekster 2, wulp 8, tureluur 8, Kievit 325. Deze aantallen lagen in lijn met die in 2021. Wel bleek een groter deel van de nesten niet te zijn uitgekomen (46%), waarvan het overgrote deel veroorzaakt werd door predatie.

Omdat het terrein van van Laar op de hoek van de Werftweg en de Veensteeg dubbel is geteld (zowel door de WBO als door de tellers in de Hooilanden), worden de aantallen nesten buiten het natuurgebied zuidelijke

Binnenveldse Hooilanden en buiten het terrein van Van Laar wat lager: grutto 3, tureluur 5, scholekster 2, wulp 8, kievit 299.

Met uitzondering van de kievit is de dichtheid van de weidevogels in het (veel kleinere) natuurgebied zuidelijke Binnenveldse Hooilanden een factor 6-30 hoger dan die op het boerenland ten oosten van de Grift. De buiten het natuurgebied broedende weidevogels (excl. kievit) concentreerden zich op de graslanden tussen Veensteeg en Slagsteeg (wulpen), en de overige graslanden grenzend aan de Binnenveldse Hooilanden (tureluur en grutto). Het belang van de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden voor de broedgelegenheid van weidevogels wordt hiermee verder onderstreept.

8. Vergelijking weidevogels met gerenommeerde weidevogelgebieden

Hoewel de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden geen officieel weidevogelgebied zijn, lijken de dichtheden weidevogels zodanig dat een vergelijking met gerenommeerde weidevogelgebieden elders in Nederland op zijn plaats is. In de literatuur zijn dichtheden van de volgende gebieden of delen daarvan gevonden:

Tabel: Dichtheden weidevogels (aantal territoria/100 hectare)

	<u>Eemland</u> ¹ 2016 ANLb 1478 ha	<u>Eemland</u> ² 2019 Weidevogel- kerngebied 3362 ha	<u>Eemland</u> ³ 2021 Weidevogel- kerngebied 3313 ha	<u>Arkemheen</u> ⁴ 2014 deelgebied 276 ha	<u>Greidhoeke</u> ⁵ Friesland 2020 350 ha	<u>Zuidelijke Binnenveldse Hooilanden</u> ⁶ 2022 (2021) 175 ha
Grutto	20,1	14,3	11,9	40,9	69,7	9,7 (11,4)
Kievit	34,6	13,8	16,3	73,5	44,9	80,6 (69,1)
Tureluur	11,7	6,2	8,5	27,4	27,1	13,1 (14,9)
Scholekster	6,1	2,9	3,9	4,1	6,3	1,7 (4,6)

1. Collectief Eemland. Voortgangsrapportage collectief Ark & Eemlandschap 2016

2. Van der Goed & Groot. Weidevogels in de provincie Utrecht, 2019.

3. Sovon rapport 2021/69. Weidevogelinventarisaties in de provincie Utrecht in 2021

4. Sovon rapport 2015/06. Broedvogels van Arkemheen en Delta Schuitenbeek in 2014.

5. Weidevogelbroedseizoen 2020 in de Greidhoeke. Natuurmonumenten, 10 december 2020.

6. Dit rapport

De dichtheid van met name tureluur en kievit ligt in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden in de lijn van de andere gebieden, die van de kievit is in 2022 zelfs het hoogst. Grutto en scholekster blijven echter achter. De voorlopige conclusie kan zijn dat de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden nu al de vergelijking met gerenommeerde weidevogelgebieden aankan.

Er moet echter wel worden bedacht dat in Arkemheen en de Greidhoeke de aantallen zijn vastgesteld door daadwerkelijk gevonden nesten, terwijl in Eemland en in de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden voor het grootste deel van het terrein de (indirecte) BMP-methode is gebruikt, (aangevuld met visuele kievitsnest waarnemingen door weidevogelbeschermers, met name voor het noordoostelijk deel grenzend aan de Werftweg) en visuele waarnemingen van paren met pullen etc. (zie paragraaf methoden).

Verdere kanttekeningen zijn dat de aangegeven gebieden ongelijk zijn van grootte, uiteenlopend beheer kennen (agrarisch, agrarisch natuurbeheer, natuurgebied), en in sommige gevallen al heel lang als weidevogelgebied worden beheerd.

In 2023 wordt het natuurareaal in het Binnenveld uitgebreid met zo'n 70 hectare aan de Utrechtse kant (Achterbergse Hooilanden). Wellicht kan het gebied, samen met de Bennekomse Meent, de Hellen, de Groene Grens en de omringende agrarische terreinen dan verder uitgroeien tot een erkend weidevogelgebied.

9. Toekomstperspectief

Naast het perspectief door de optredende groei van het natuurgebied in het Binnenveld als geheel, kan het volgende worden opgemerkt voor de zuidelijke Binnenveldse Hooilanden als zodanig.

Het is te verwachten dat de verdere ontwikkeling van het terrein leidt tot meer en blijvende plas-dras situaties, toename van het areaal aan ouder riet en van de ruigtevegetatie.

Hiermee gepaard gaande zal de insectenrijkdom naar verwachting eveneens toenemen.

Mogelijk zal het aantal broedende weidevogels verder groeien, en mogelijk ook dat van de rietvogels, met name de blauwborst. Ook de bosrietzanger zal van de toename in ruigtevegetatie kunnen profiteren. Of de openheid, grootte en rust van het totale gebied genoeg is voor de toename van de grutto, kan moeilijk worden voorspeld.

Het uitgroeien van de meidoornhaag langs de Veensteeg zal kunnen leiden tot enige toename van soorten als grasmus en andere struweelvogels.

Door de toenemende begroeiing van het gebied zullen pioniervogels als kleine plevier en witte kwikstaart naar verwachting afnemen.

Als nieuwe broedvogels wordt gehoopt op de roerdomp, het porseleinhoen, de bruine kiekendief en wellicht de kempiaan. Ook een territorium van de steltkluut kan tot de mogelijkheden behoren.

10. Bronnen

Naast de in de tekst genoemde publicaties is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Achtergronddocument Binnenveldse Hooilanden, 2022. Stichting Mooi Binnenveld
- Sovon, BMP-methode. Handleiding broedvogelonderzoek. BMP en kolonievogels, 2016.
- Sovon, soortbeschrijvingen: kwartel, patrijs, graspieper, slobbeend, kwartelkoning, bosrietzanger, grasmus, boomvalk
- Jaaroverzicht 2022. Weidevogelwerkgroep Binnenveld-Oost
- Weer online. Jaaroverzicht 2022
-

11. Bijlagen

1. Tellers VWG Wageningen, VWG Ede en weidevogeltellers
2. Verspreidingskaarten van enkele soorten en soortgroepen

December 2022

Ede/Wageningen, Gert van der Meer en Linus van der Plas

Bijlage 1. Tellers VWG Wageningen, VWG Ede en weidevogeltellers

Van de VWG Wageningen hebben geteld:

Eric Minke
Erik Simons
Femke Jochems
Linus van der Plas
Hugo Langezaal
Nika van den Meiracker
Gert van der Meer
Ineke van Dis

Van de VWG Ede hebben de volgende tellers meegedaan:

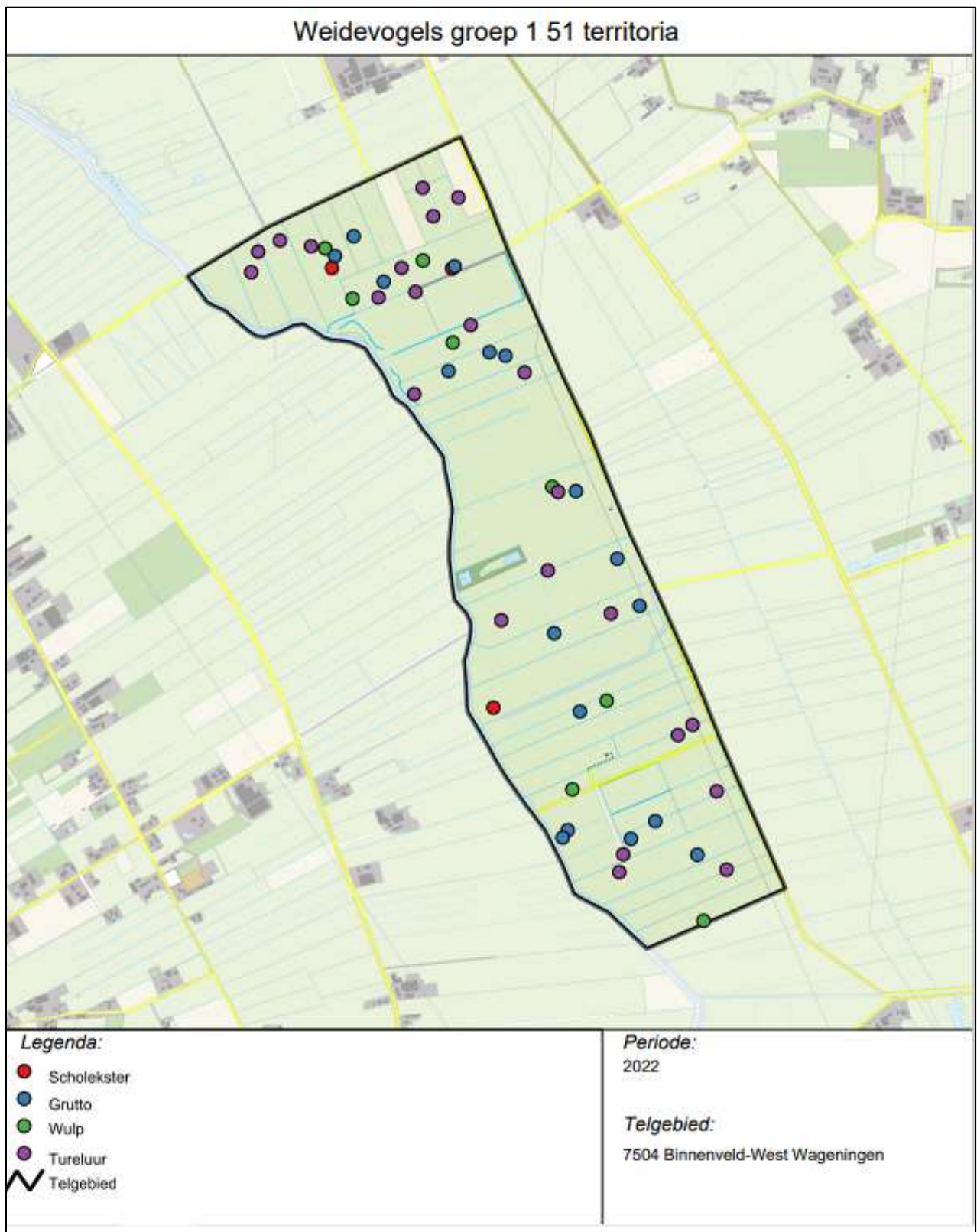
Dico Wijma
Rik Nagtegaal
Ineke van Dis
Catrinus Nouta
Dick Krijtenburg
Leen Walraven
Jacob Kamphuis
Gert van der Meer
Tim Jansen

De gespecialiseerde weidevogeltellers waren in 2022 de volgende personen:

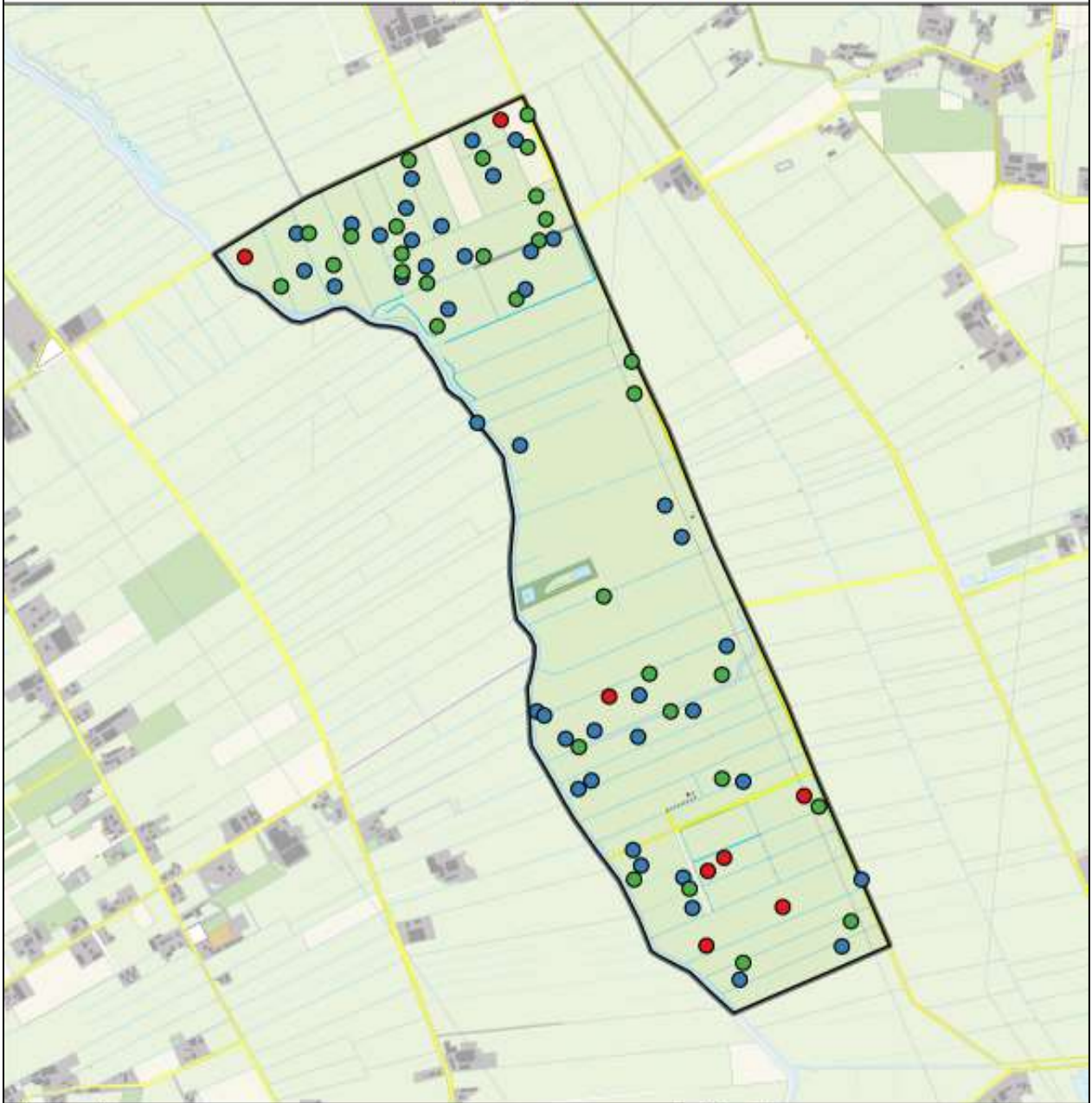
Driek Enserink
Ardy Rekers
Chris Bosch
Henk van Paassen

Bijlage 2: Verspreidingskaarten (Bron: Sovon Avimap)

Weidevogels groep 2 80 territoria

Legenda:

- Veldleeuwerik
- Graspieper
- Gele Kwikstaart
- Telgebied

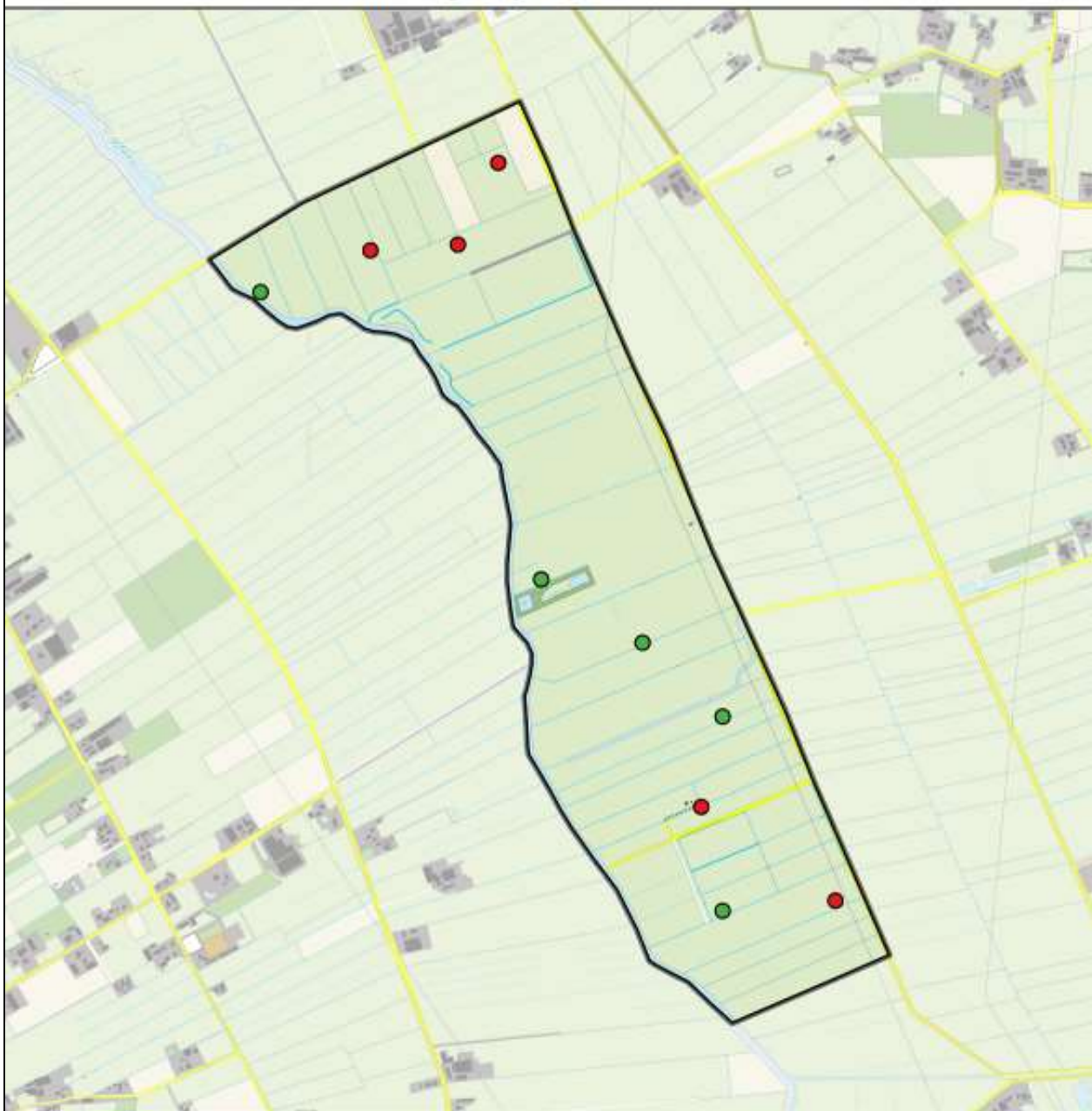
Periode:

2022

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Weidevogels groep 3 10 territoria

Legenda:

- Patrijs
- Kwartel
- Telgebied

Periode:

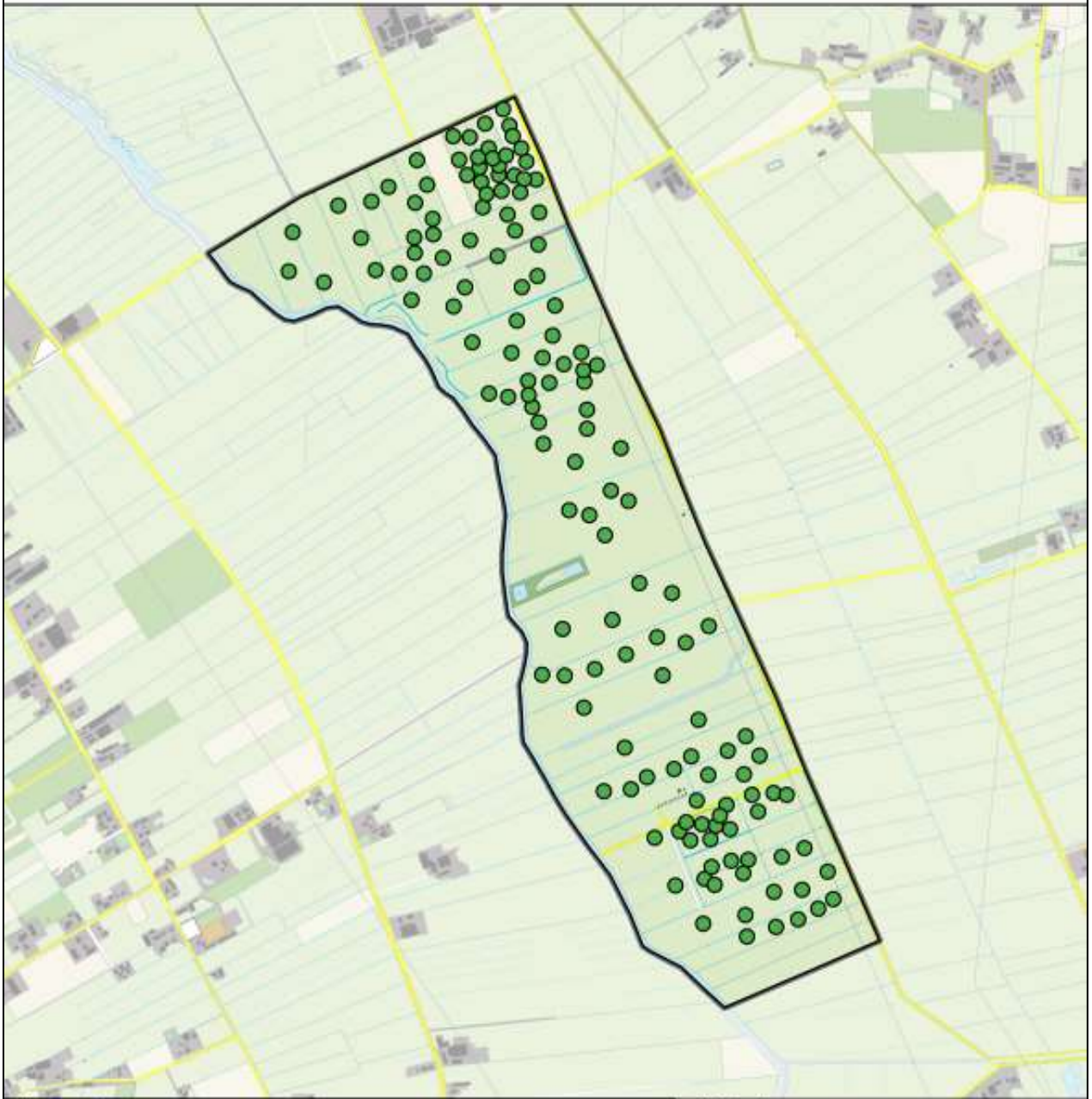
2022

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Kievit 141 territoria

Legenda:

- Kievit
- Telgebied

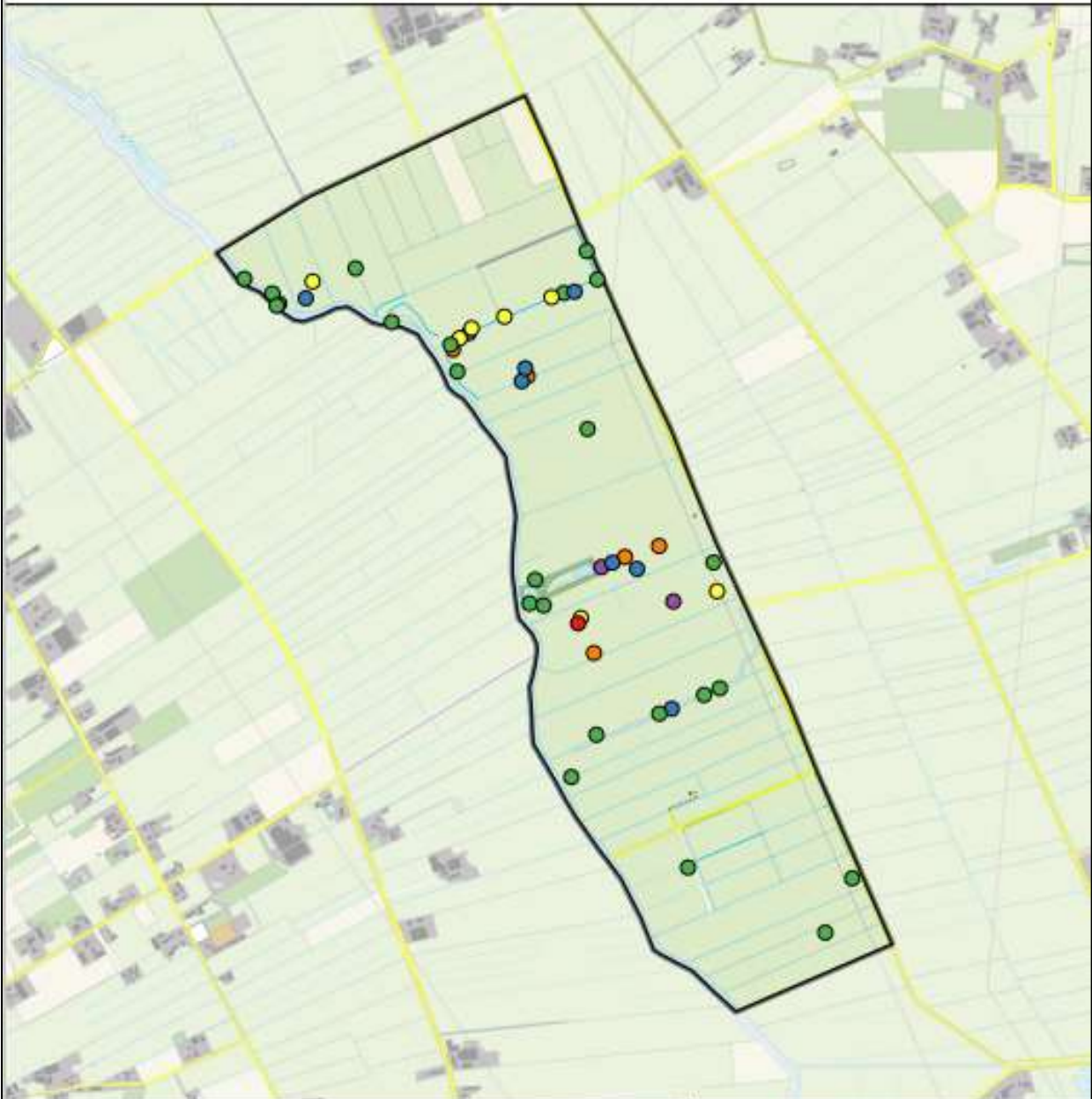
Periode:

2022

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Eenden 47 territoria

Legenda:

- Bergeend
- Kraakeend
- Wilde Eend
- Zomertaling
- Slobeend
- Kulleend
- Telgebied

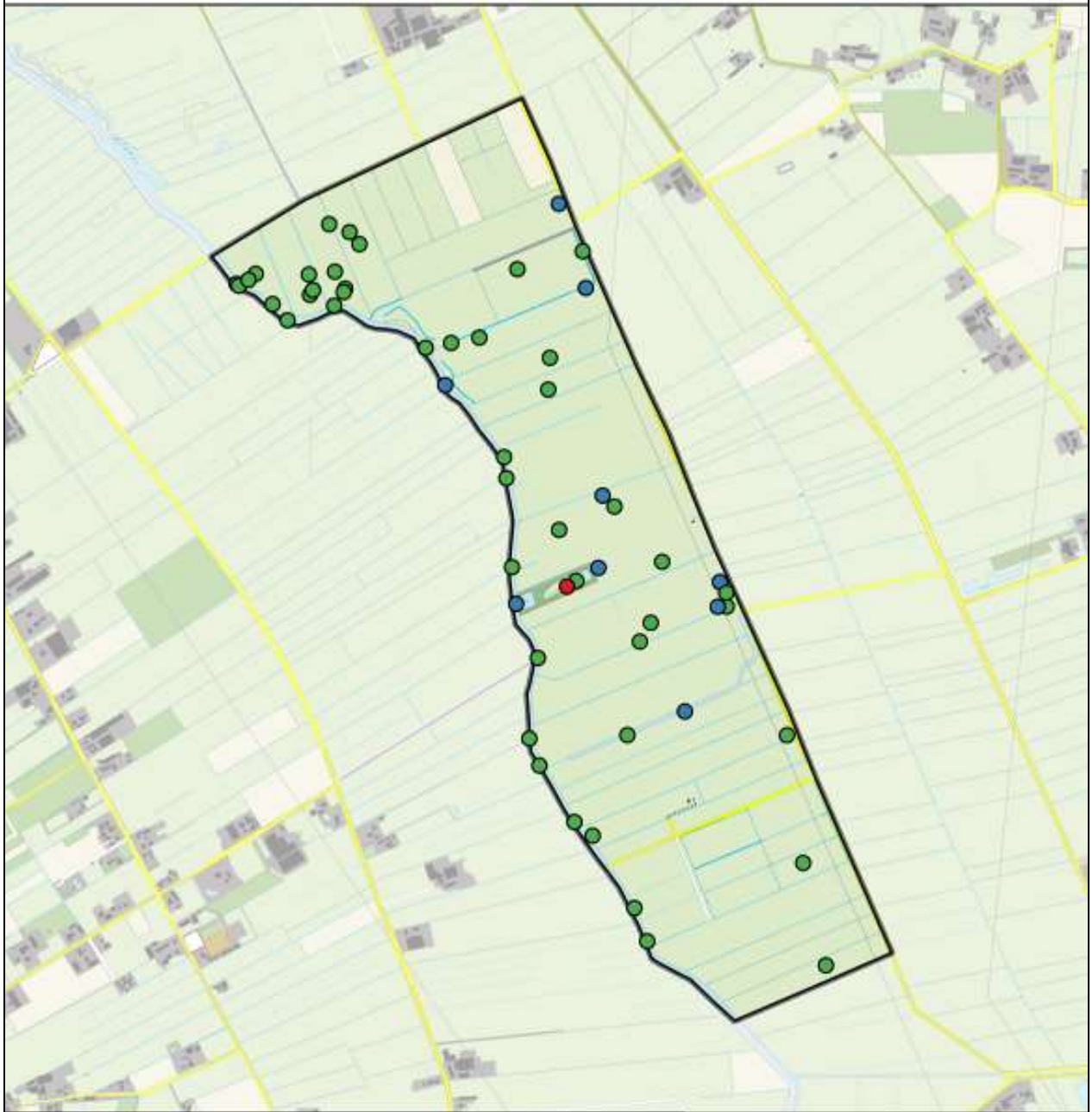
Periode:

2022

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Watervogels groep 2 55 territoria

Legenda:

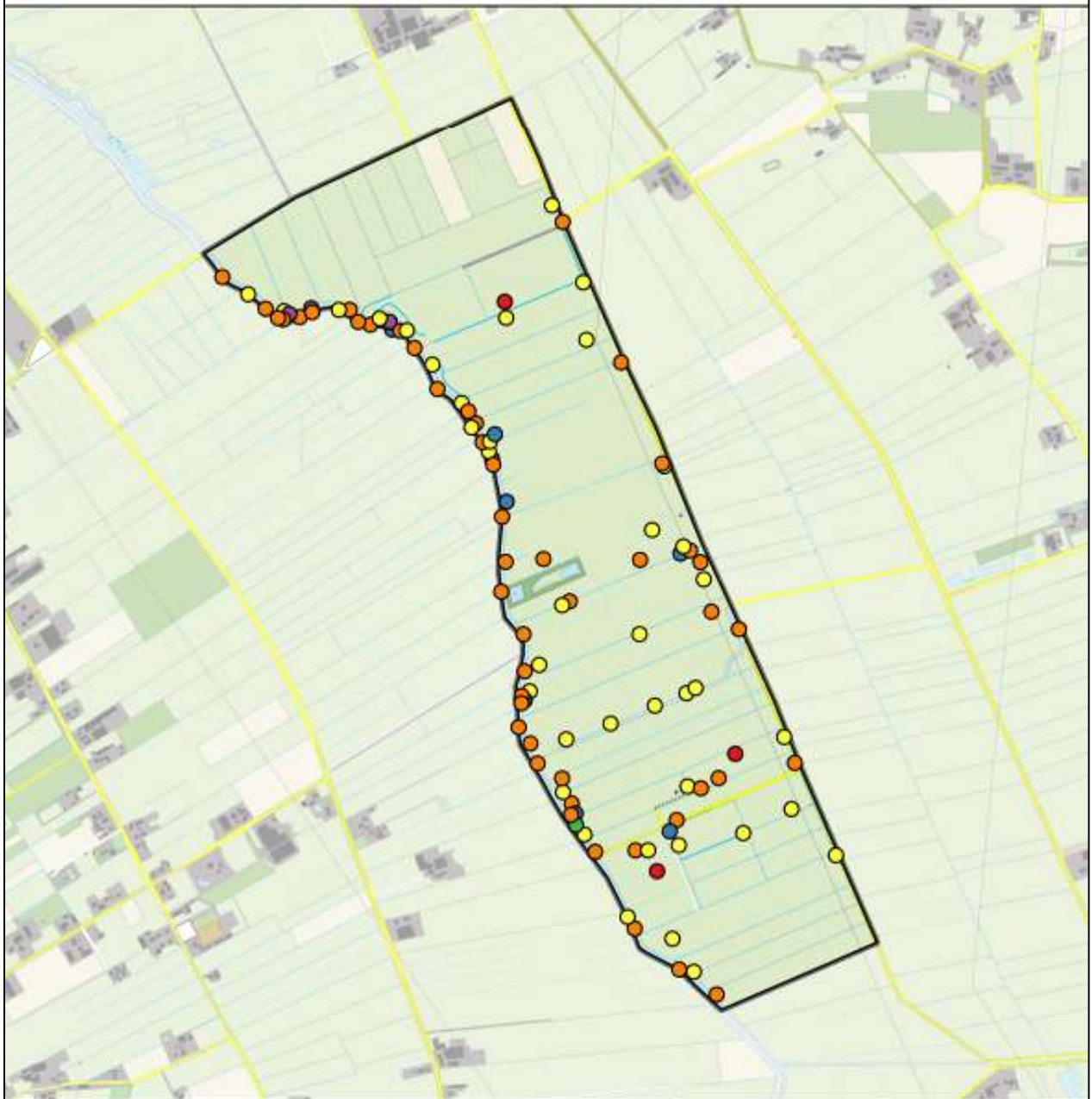
- Watteral
- Waterhoen
- Meerkoet
- Telgebied

Periode:
2022

Telgebied:
7504 Binnenveld-West Wageningen

Rietvogels 105 territoria

Legenda:

- Watersnip
- Blauwborst
- Sprinkhaanzanger
- Rietzanger
- Kleine Karekiet
- Rietgors

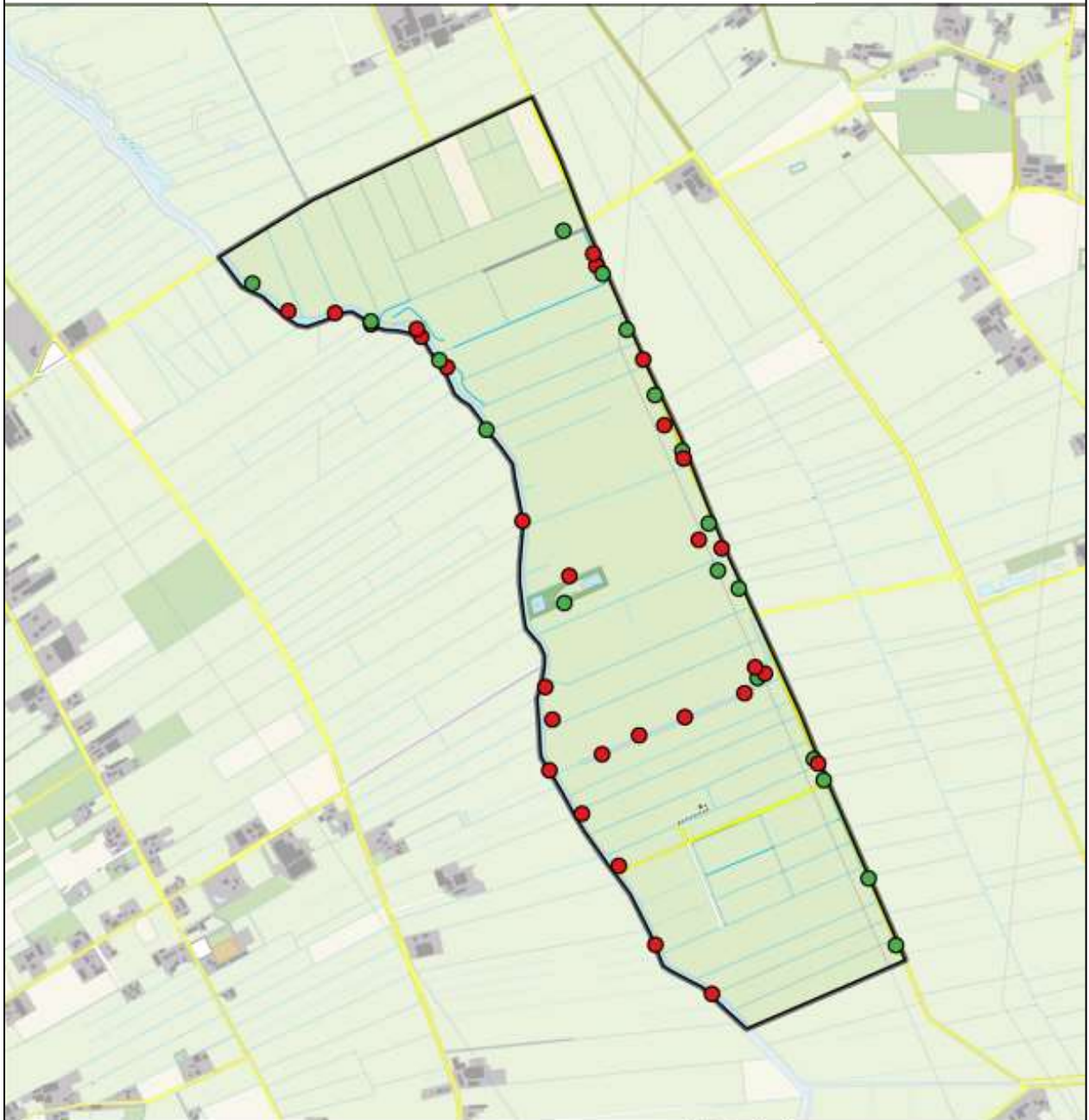
Periode:

2022

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Bosrietzanger en grasmus 47 territoria

Legenda:

- Bosrietzanger
- Grasmus
- Telgebied

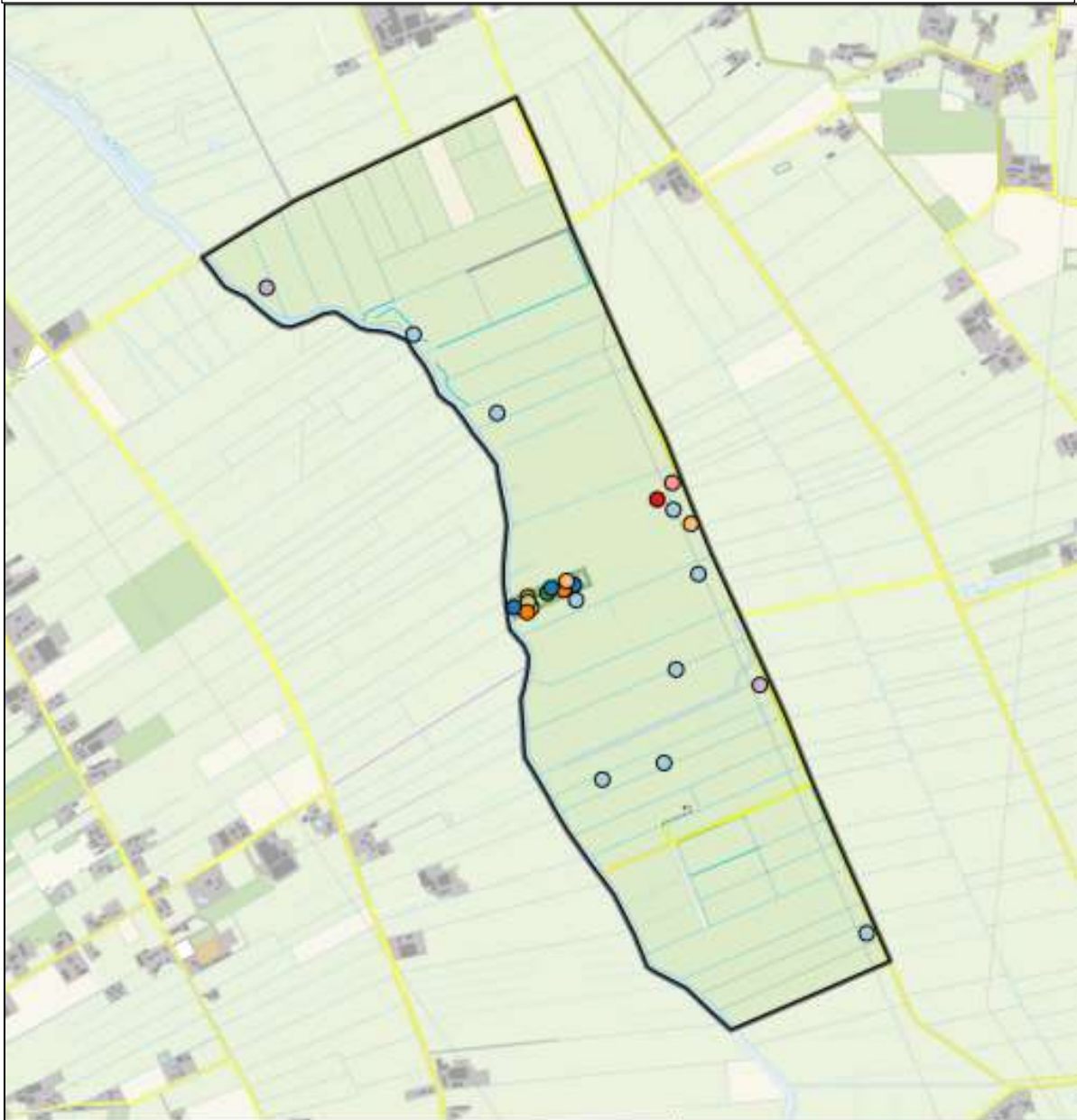
Periode:

2022

Telgebied:

Struweelvogels (excl. bosrietzanger en grasmus) 24 territoria

Legenda:

- Fazant
- Winterkoning
- Heggenmus
- Roodborst
- Paapje
- Roodborsttapuit
- Merel
- Zwartkop
- Kneu
- Telgebied

Periode:

2022

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen

Sovon

Bos- en bosrandvogels 47 territoria

Legenda:

Holenduif	Vink
Houtduif	Groening
Tuinfluiter	Putter
Tjiftjaf	Telgebied
Pimpelmees	
Koolmees	
Boomkruiper	
Gaai	
Ekster	
Zwarte Kraai	
Ringmus	

Periode:
2022

Telgebied:
7504 Binnenveld-West Wageningen

0 0.4 0.8 km

Sovon

Pioniervogels en koekoek 14 territoria

Legenda:

- Kleine Plevier
- Koekoek
- Witte Kwikstaart
- Telgebied

Periode:

2022

Telgebied:

7504 Binnenveld-West Wageningen